

Vergaderjaar 2024–2025

27 830

Materieelprojecten

Nr. 469

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 25 juni 2025

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Staatssecretaris van Defensie over de brief van 23 april 2025 inzake het Defensie Projectenoverzicht 2025 (Kamerstuk 27 830, nr. 463).

De Staatssecretaris heeft deze vragen beantwoord bij brief van 25 juni 2025. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Kahraman

Adjunct-griffier van de commissie,
Manten

Vragen en antwoorden

1

Kunt u de NAVO single fuel policy nader toelichten? Voor welke voertuigen geldt dit? Hoe strookt dit beleid met de duurzaamheidsparagrafen in DMP-brieven en rapportages zoals Stand van Defensie? Zou Defensie niet wat meer duurzaamheidsambitie ten gunste van operationele effectiviteit kunnen laten varen?

De *Single Fuel Policy* (SFP) is NAVO-beleid waarbij gestreefd wordt naar het gebruik van één type brandstof binnen militaire operaties. Dit vereenvoudigt de logistiek, vergroot de interoperabiliteit, verhoogt de operationele efficiëntie en versterkt daarmee de collectieve militaire slagkracht van de NAVO.

De SFP geldt bij inzet binnen de NAVO voor luchtvaartuigen (bijvoorbeeld vliegtuigen en helikopters), vrijwel alle militaire voertuigen (zoals tanks en vrachtwagens) en materieel (zoals aggregaten).

Zoals vermeld in de Stand van Defensie heeft Defensie met de Uitvoeringsagenda Duurzaamheid (Kamerstuk 36 124, nr. 25) haar doelstellingen voor klimaat, energie en circulariteit bepaald. Deze uitvoeringsagenda wordt dit jaar binnen de bestaande klimaatdoelen herijkt, waarbij de focus ligt op energie als *mission critical* voor Defensie. Verder blijft centraal staan dat het kunnen uitvoeren van de hoofdtaken van Defensie voorop staan en dat duurzaamheid hier geen afbreuk aan doet. We streven ernaar om met duurzaamheid de inzetbaarheid juist te versterken. Welke duurzaamheidsaspecten tijdens een project aan bod zullen komen in relatie tot de functionele eisen wordt daarom ook opgenomen in de DMP-brieven (Kamerstuk 27 830, nr. 431).

Duurzaamheidsambities kunnen bijdragen aan operationele effectiviteit. Een concreet voorbeeld hiervan is het gebruik van *Sustainable Aviation Fuel* (SAF) binnen het kader van de SFP. SAF als onderdeel van de brandstoffenmix draagt bij aan het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Door naast fossiele brandstoffen ook SAF te integreren binnen het SFP-kader en te testen op uitwisselbaarheid en interoperabiliteit, worden zowel duurzaamheidsdoelstellingen behaald als bijgedragen aan operationele energiezuikerheid. Dit past bij de inzet van Defensie gericht op een betrouwbare en onafhankelijke energievoorziening (Kamerstuk 36 592, nr. 1). Fossiele brandstoffen zullen, zeker in conflictgebieden, voorlopig deel uit blijven maken van de brandstoffenmix.

2

Hoe zeker bent u van het beoogde moment van de eerste levering van het nieuwe aanvalsgeweer in 2030?

3

Als het oude aanvalsgeweer, de C7 en C8, het einde van haar levensduur bereikt voor 2030, is het dan mogelijk om deze allemaal te vervangen voor 2030 met enige overlap, in plaats van alleen de eerste levering te ontvangen

De levertermijn van het nieuwe wapen is gebaseerd op het einde van de levensduur van het Colt C7-geweer en de C-8 karabijn. Het huidige bestand wapens moet vervangen zijn voor 2030. Om de tijdige vervanging mogelijk te maken vindt een aanzienlijk deel van de leveringen voor dit jaar plaats. Dit project voorziet ook in de uitbreiding van het bestand aanvalsgeweren voor de opschaling van de krijgsmacht, waardoor een deel van de leveringen na 2030 doorloopt. Defensie stelt deze levertermijn als eis in deze verwerving.

4

In hoeverre wordt, gezien uw schets van de noodzaak tot versnelde inkoopprocessen, de Nederlandse defensie-inkoop afgestemd op initiatieven zoals het U.S. Replicator Initiative, waarbij de focus ligt op agile verwerving van relatief goedkope en snel inzetbare systemen zoals drones? Wordt ook onderzocht of dure, complexe systemen kunnen worden vervangen door dergelijke alternatieven?

Defensie sluit op dit moment niet aan bij het *U.S. Replicator Initiative*. Wel werkt Defensie op andere manieren aan het stimuleren van innovatie door versnelling en opschaling. Een voorbeeld is het Actieplan Onbemenste Systemen (APOS), waar Defensie werkt aan het inrichten van een drone ecosysteem. De aanschaf van dergelijke relatief goedkope en snel inzetbare systemen wordt zo simpeler en sneller.

De inzet van onbemenste systemen (zowel in het land-, lucht- als maritieme domein) krijgt een steeds prominenter rol in het militair optreden. Defensie bouwt aan een krijgsmacht die sterk is door massa en tegelijkertijd slim is door de inzet van geavanceerde systemen. Hierbij streeft Defensie naar een ideale mix van hoogwaardige bemande capaciteiten, zoals tanks, fregatten en F-35's, hoogwaardige autonome systemen en eenvoudige eenrichtingssystemen die niet meer terugkomen en daardoor geen onderhoud nodig hebben, zoals goedkope drones, sensors en munitie.

5

Op welke huidige voertuigen lijkt de nieuwe CGPV het meeste? Gaat dit over de vervanging of uitbreiding die lijkt op de Boxer, de Fennek of de CV90?

Dit betreft een pantservoertuig ter ondersteuning van de gevechtseenheden en overige eenheden van de zware infanteriebrigade. Daarnaast kan dit pantservoertuig mogelijk als standaard ondersteuningsvoertuigen dienen voor de gehele Nederlandse krijgsmacht. Deze nieuwe pantservoertuigen dienen over een hoge terreinmobiliteit te beschikken en voldoende bescherming te bieden. Hierdoor moeten ze de zware gevechtssystemen van de zware brigade in elk terrein en tot in de voorste linie kunnen ondersteunen. Ik verwacht uw Kamer via het volgende DPO, of in de eerste helft van 2027 met een B/D-brief te informeren over de uiteindelijke gekozen oplossing.

6

Betreft de F-35 bewapening nieuwe wapensystemen op de kisten of nieuwe munitie?

De F-35 tactische bewapening betreft de aanschaf van een nieuw type precisiewapen voor gebruik op de F-35. Hierbij hoort integratie van de software en certificatie van deze nader te selecteren munitie.

7

Hoe zijn de standaardisering en vraagbundeling tot dusver verlopen? Zijn er al resultaten?

In het Jaarverslag 2024 van het Defensiematerieelbegrotingsfonds van 21 mei 2025 (Kamerstuk 36 740 K, nr. 1) zijn verschillende voorbeelden genoemd van materieelsamenwerking op basis van standaardisatie en vraagbundeling:

- Na Nederland hebben ook Noorwegen, Denemarken, Litouwen en Zweden de Multi-Missie Radar (MMR) van de Nederlandse producent Thales NL besteld. De landen werken samen binnen de MMR-gebruikersgroep;

- Nederland en Duitsland verwerven gezamenlijk de Leopard 2A8 gevechtstank. Het Nederlandse tankbataljon wordt bovendien in Duitsland gestationeerd;
- Nederland en Duitsland vervangen gezamenlijk de *Airborne* voertuigen waarvoor Duitsland als *lead nation* optreedt en assemblage in Nederland plaatsvindt;
- De *midlife update* (MLU) van de NH90 maritieme gevechtshelikopter voert Defensie uit samen met drie Europese partners: België, Duitsland en Italië;
- Op maritiem gebied vervangen België en Nederland gezamenlijk hun mijnenbestrijdingsvaartuigen en M-fregatten. Frankrijk heeft besloten om ook vijf tot zes mijnenbestrijdingsvaartuigen aan te schaffen op basis van hetzelfde ontwerp.

Naast deze gezamenlijke projecten intensificeert Defensie de samenwerking binnen internationale gebruikersgroepen van verschillende wapensystemen, zoals voor de F-35, Chinook, Apache, Boxer, CV90, Fennek, Pantserhouwitser, Multi-Missie Radar, NASAMS en Patriot. Deze gebruikersgroepen berusten op de verwerving door verschillende landen van hetzelfde materieel of materieel waarvoor in belangrijke mate dezelfde standaarden zijn gebruikt.

8

Gezien de Kamer minder controle heeft door het verhogen van de ondergrenzen, leidt dit dan daadwerkelijk tot een betere en snellere opvolging in de verwerving?

Ja, het Defensie Materieel Proces (DMP) is geactualiseerd om te kunnen inspelen op de veranderde behoeften en om sneller te kunnen handelen, onder andere naar aanleiding van de motie Valstar (Kamerstuk 35 925-X, nr. 70) en het commissiedebat van 26 januari 2023 (Kamerstuk 27 830, nr. 386). De doelstelling van het ophogen van de financiële ondergrens is het slagvaardiger kunnen optreden bij de verwerving van relatief kleine projecten onder de DMP-grens. Die slagvaardigheid neemt toe omdat in het gehele voorzien-in proces, vanaf het stellen van de behoefte tot en met het implementeren, stappen worden weggelaten, zoals het opstellen van DMP-brieven of parlementaire behandeling.

Het verhogen van de ondergrenzen is een aanpassing die past bij een slagvaardige organisatie die ruimte nodig heeft om te groeien en die verantwoordelijkheden op het juiste niveau neerlegt binnen de ambtelijke organisatie. Defensie voert zelf de regie over het project en er wordt geen capaciteit ingezet voor het opstellen van DMP-brieven en parlementaire behandeling. Deze aanpassingen stellen Defensie in staat om effectief en doelmatig te werk te gaan. Door de maatregelen neemt het aantal DMP-brieven af en hoeven verwervingsprocessen minder vaak te worden onderbroken vanwege afstemming met uw Kamer. Bovendien hoeft zowel Defensie als Uw Kamer minder aandacht te besteden aan relatief kleine en eenvoudige projecten en is er meer ruimte om ons te richten op de projecten die bepalend zijn voor de transformatie van de krijgsmacht (Kamerstuk 27 830, nr. 379 van 1 november 2022). Uw Kamer wordt jaarlijks met het DPO geïnformeerd en voor de niet-gemandateerde projecten nader geïnformeerd met een vervolg DMP-brief. Zo garandeert Defensie een goede informatievoorziening, zodat uw Kamer in de gelegenheid wordt gesteld haar controlerende taak uit te oefenen en een goede afweging te kunnen maken.

9

Hoe werkt de optieruimte in een contract? Kunt u dit nader uitleggen?

Een optieregeling in een contract houdt in dat Defensie het recht krijgt om onder bepaalde voorwaarden en tegen een vooraf vastgestelde prijs iets te kopen van de leverancier. Doorgaans gaat dit om dezelfde contractvoorwaarden en prijzen als het hoofdcontract, Defensie koopt in zo'n geval «meer van hetzelfde». Het is echter ook mogelijk om een optie te nemen op iets wat niet in het hoofdcontract zit, bijvoorbeeld optionele onderhoudsdiensten bij een materieelcontract. Defensie is niet verplicht om gebruik te maken van een optieregeling, maar heeft eenzijdig de mogelijkheid om dat te doen binnen een vooraf afgesproken periode.

10

Kunt u concretiseren hoeveel tijdswinst tot nu toe is behaald bij recente materieelprojecten dankzij de versnellingsmaatregelen, zoals Fast Track Procurement en verhoging van de mandateringsgrenzen?

Het is niet eenduidig herleidbaar welke tijdswinst is behaald ten opzichte van de initiële plannings dankzij de diverse versnellingsmaatregelen. Dit komt onder meer omdat niet altijd bekend is wat het tijdspad zou zijn geworden zonder maatregelen. Daarmee is dus ook niet de tijdswinst te bepalen. Daarnaast zijn er externe factoren die een individuele projectplanning beïnvloeden, bijvoorbeeld de levertijden van de industrie of de mogelijkheden voor internationale samenwerking waardoor plannings verschuiven. Ook is niet altijd te zeggen welke maatregel in welke mate heeft bijgedragen aan welke versnelde aanschaf, omdat meerdere maatregelen van invloed kunnen zijn.

Defensie heeft afgelopen periode meerdere malen in korte tijd een materieelproject versneld. Zo is bijvoorbeeld de A/D-brief «Verwerving Leopard-2A8 gevechtstanks» (Kamerstuk 27 830, nr. 449) op 14 oktober 2024 verstuurd en het contract op 14 mei 2025 getekend.

11

Hoe vaak is het Fast Track Procurement-traject de afgelopen twee jaar daadwerkelijk ingezet, en met welk resultaat?

Fast Track Procurement (FTP) is afgelopen jaren ingezet voor versnelde aanschaf voor missies en inzet. FTP is een verzamelterm voor allerlei verschillende manieren om het inkoopproces te versnellen, waaronder het gebruikmaken van uitzonderingen in de aanbestedingswetgeving het versnellen van besluitvormingsprocessen, of het afzien van uitgebreide programma's van eisen en logistieke analyses. FTP wordt in algemene zin toegepast voor de snelle verwerving voor de operationele behoeften. Voorbeelden van FTP zijn onder meer, maar niet beperkt tot, de verwerving van de Leopard-2A8 waarbij het besluitvormingsproces aan de voorkant is versneld met de A/D-brief; de verwerving van het Patriot wapensysteem dat via *Direct Commercial Sales* is gekocht bij de leverancier in plaats van via *Foreign Military Sales*; de verwerving van het *Panzerfaust* anti-tank wapen via *NATO Support and Procurement Agency* (NSPA) die waarbij binnen een periode van twee maanden vanaf de behoefte het contract is getekend.

12

Zijn er al concrete gevallen waarin gezamenlijke inkoop voor Oekraïne en Nederland daadwerkelijk heeft plaatsgevonden? Zo ja, welke?

Op dit moment zijn er nog geen concrete voorbeelden te noemen. Wel onderzoekt het kabinet onderzoekt de mogelijkheid om gezamenlijk voor Oekraïne en onze eigen krijgsmacht in te kopen. Defensie verwacht in de komende maanden concrete resultaten te kunnen melden.

13

Zijn er nog meer opties om de Nederlandse en Europese defensie-industrie nog sterker te stimuleren?

Gezien de onzekere geopolitieke situatie, geeft Defensie hoge prioriteit aan het opschalen en stimuleren van Nederlandse en Europese defensie-industrie. Naast versnelling door het combineren van A-brieven, publiceerden het Ministerie van Defensie en het Ministerie van Economische Zaken daarom op 4 april 2025 de D-SII (Kamerstuk 31 125, nr. 134). Hierin zet het demissionaire kabinet langs de lijnen «sterk, slim en samen» uiteen hoe wij invulling geven aan deze belangrijke opgave. In dit kader zet Nederland zich bijvoorbeeld in internationaal verband in voor vraagbundeling, zowel met groepen landen als op NAVO- en Europees niveau.

14

Wordt door u onderzocht of de defensie-industrie, ondanks de enorme vraag, niet sneller kan opschalen naar grotere productie? Speelt hierbij mogelijk een rol dat zakelijke belangen, zoals het bewust in stand houden van schaarste en dus hoge prijzen, een rol spelen? Wordt ook onderzocht of er onderlinge prijsafspraken zijn gemaakt?

Zoals geschetst bij het antwoord op vraag 13, beschrijft het demissionaire kabinet in de D-SII de strategie ten aanzien van opschaling van de industrie. Het Ministerie van Defensie, het Ministerie van Economische Zaken, brancheverenigingen, kennisinstellingen en financiers bespreken en mitigeren mogelijke knelpunten in de opschaling van de defensie-industrie in het publiek privaat platform Defport.

Met betrekking tot de zakelijke belangen en de prijsontwikkeling, is het evident dat elke industrie kampt met inflatie op grondstoffen vanwege schaarste in combinatie met toenemende vraag. Defensie doet er alles aan om het effect waarnaar de vraag verwijst te mitigeren door veel in concurrentie aan te besteden. Als Defensie niet onder concurrentiestelling aanbesteedt, maar directe gunning toepast, dan doet Defensie dit onder voorwaarde van «open boek», waarbij de ADR controles uitvoert. Indien Defensie vaststelt dat er in de offerte sprake is van exorbitante winst, gaat Defensie niet met de betreffende leverancier in zee.

Het doen van onderzoek naar onderlinge prijsafspraken is belegd bij mededingingsautoriteiten, zoals de Autoriteit Financiële Markten (AFM). Mocht Defensie onderkennen dat sprake is van misstanden als onderlinge prijsafspraken, maken we melding bij dergelijke autoriteiten.

15

Kunt u aangeven welke concrete projecten op korte termijn in aanmerking komen voor Europese vraagbundeling?

Defensie bespreekt met (Europese) samenwerkingspartners doorlopend mogelijkheden van gezamenlijke verwerving en gebruikmaking van elkaars contracten. Recent heeft Nederland bijvoorbeeld een *Declaration of Intent* getekend voor de beoogde gezamenlijke aanschaf van CV90 infanteriegevechtsvoertuigen, samen met Estland, Finland, Litouwen, Noorwegen en Zweden. Ook wil Defensie bij in de verzamelbrief genoemde verwervingstrajecten zoals het aanvalsgeweer, de anti-torpedo torpedo en maritieme onbemenste systemen, vraagbundeling toepassen met partnerlanden waarvan bekend is dat ze willen investeren in hetzelfde of vergelijkbaar materieel.

De Europese Commissie heeft in het *Joint White Paper for European Defence Readiness 2030* zeven prioritaire capaciteitsgebieden benoemd waarop Europese vraagbundeling en gezamenlijke verwerving zich

primair zouden moeten richten. Nederland heeft in de aanloop naar het defensie-witboek kenbaar gemaakt kansen te zien voor een gezamenlijke aanpak op capaciteitsgebieden zoals geïntegreerde lucht- en raketverdediging, *space*, en *maritime domain awareness*. In aanvulling hierop onderzoekt Defensie de mogelijkheden op terreinen zoals cyber en (bescherming tegen) onbemanste systemen, die eveneens behoren tot de zeven gebieden. Nederland acht het daarbij van belang dat het Europees Defensie Agentschap (EDA), een belangrijke faciliterende rol speelt op het gebied van vraagbundeling en het aangaan van gezamenlijke projecten voor capaciteitsontwikkeling. Daarnaast kijkt Nederland voor gezamenlijke verwerving naar mogelijkheden om gebruik te maken van het NSPA en OCCAR.

16

Hoe voorkomt u dat het beperken van informatie in A-brieven leidt tot onduidelijkheid voor de industrie en daarmee tot vertraging in productie- en leverzekerheid?

Omdat de informatie in de A-brief eerder bekend is dan voorheen en zich richt op de functionele beschrijving van de capaciteit (het «waarom» en het «wat» van de behoeftestelling) kan de defensie-industrie daarop vroegtijdig inspelen. Door de behoeftestelling functioneel te formuleren, gericht op het gewenste effect en niet op het gewenste product (het «hoe»), blijven zoveel mogelijk opties voor de vervulling van de behoefte open. Dit kan leiden tot een versnelling van de behoeftevervulling en het vergroten van de productie- en leverzekerheid. Daarbij geldt wel dat Defensie de levertijden van de industrie beperkt kan beïnvloeden. Door de grote vraag naar defensiematerieel van Europese landen kan de industrie het bestelde materieel niet altijd zo snel leveren als Defensie zou willen.